

UDK 376.33
Pregledni rad
Primljeno: 17. lipnja 2011.

HUMANE PRETPOSTAVKE INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA UČENIKA OŠTEĆENOG SLUHA

Mr. sc. Ambra Imširagić, dip. defektolog
Centar za obrazovanje, vaspitanje i rehabilitaciju
slušanja i govora, Tuzla, Bosna i Hercegovina

*„Čuda nisu stvorena samo od snova nego i
od svakodnevnih i neglamuroznih činjenica
poput razmišljanja, rada i upornog ustrajavanja.
Shvatite da ste i sami čudo. Vjerujte da možete postići
da se čuda događaju razmišljanjem, molitvom,
vjerovanjem, radom i pomaganjem drugim ljudima.
Ne zaboravite da čuda stvaraju ljudi koji mogu zato
što misle da mogu.“*

Norman Vincente-Peale

Sažetak: Obrazovna inkluzija određena je kao put kojim se stvaraju nastojanja kako bi svaka osoba, bez obzira na okolnosti i iskustva, dosegla svoj puni potencijal u životu. Italija ima preko 30 godina prakse uključivanja djece s posebnim potrebama u redovan sustav odgoja i obrazovanja. Po razvijenosti inkluzije na prostorima Balkana odnosno u Bosni i Hercegovini, kod nas je ona još uvijek na početku.

Proći će mnogo vremena dok se razvije svijest o značaju inkluzije i odgovornosti za inkluziju na ovim prostorima. Inkluzivno obrazovanje razvilo se kao pokret koji je trebao biti izazov dosadašnjoj ekskluzivnoj teoriji i praksi i postao je favorizirani usvojeni pristup koji se odnosi na učenje svih učenika u redovnim školama. Naš je osnovni cilj putem ovog rada ukazati na humane pretpostavke inkluzije učenika oštećena sluha uz pomoć upotrebe znakovnog jezika te korištenjem usluga tumača znakovnog jezika i niza drugih neophodnih preduvjeta za uspješno uključivanje djeteta oštećena sluha u redovan sustav odgoja i obrazovanja. Samo na taj način organizirana inkluzija učenika oštećena sluha dat će pozitivne rezultate, a to je uključivanje ove djece u cjelokupan društveni život.

Ključne riječi: inkluzija, učenici oštećena sluha, humane pretpostavke inkluzije, znakovni jezik.

Uvod

U suvremenom je društvu posljednjih godina teorija i praksa rehabilitacije djece s oštećenjem sluha snažno usmjerena prema njihovu potpunijem uključivanju u životnu zajednicu. Ako povijesno analiziramo, ovo

razdoblje možemo podijeliti na tri modela ili tri pristupa: **medicinski, model deficita i socijalni model**. **Medicinski model** prvenstveno je usmjeren na teškoću odnosno „nesposobnost“, a društvo usmjerava svoje aktivnosti i poduzima mjere kojima se ustanovljuju specijalne službe i postupci koji imaju za cilj otkloniti ili ublažiti posljedice oštećenja kako bi se osobu „normaliziralo“. Ukoliko rezultati nisu zadovoljavajući, osobu se izdvaja iz prirodne okoline u instituciju (Bat, 2010). **Model deficita** ističe značenje, utvrđivanje i zadovoljavanje posebnih potreba osoba s teškoćama u razvoju. **Socijalni model** naglašava deinstitutionalizaciju, normalizaciju odnosa i participaciju osoba s posebnim potrebama u društvenoj sredini. U okviru socijalnog modela javlja se model inkluzije. Inkluzija sama po sebi ne podrazumijeva izjednačavanje svih ljudi, nego uvažavanje različitosti svakog pojedinca.

Već dugi niz godina raspravlja se o humanim pretpostavkama inkluzivnog obrazovanja za svu djecu s posebnim potrebama. Da bismo naglasili važnost humanog inkluzivnog obrazovanja učenika oštećena sluha, upoznat ćemo vas s najvažnijim karakteristikama djece oštećena sluha.

Oštećenje sluha kompleksan je problem kod kojega se uslijed nefunkcionalnosti ili smanjene funkcionalnosti osjetila sluha pojavljuju teškoće u govorno-jezičnom razvoju i razvoju mišljenja s jedne strane, a s druge se strane posljedice oštećenja odražavaju na čitav niz psiholoških funkcija i socijalnih manifestacija djeteta. Najuočljivija posljedica oštećenja sluha jest djelomično razvijen ili nerazvijen govor, ovisno o stupnju oštećenja sluha. Kod djeteta s lakšom nagluhošću gotovo i nema oštećenja govora ili su ona minimalna, dok je kod djece s težim oštećenjima, tj. kod gluhih, moguć i potpuni izostanak govora. Jezična su im znanja nedovoljna, a rječnik mnogo skromniji od rječnika njihovih vršnjaka koji čuju, što otežava čitanje, ali i razumijevanje pročitane. Govor je agramatičan, a leksik siromašan. Kod djece oštećena sluha dominantna je vizualna percepcija, tj. čitanje govora s lica i usana. S obzirom da je većina glasova našeg jezika slabo vidljiva (teško čitljiva), to otežava razumijevanje tuđeg govora. Ovi problemi imaju za posljedicu teže usvajanje novih saznanja. Socijalni razvoj djece oštećena sluha otežan je zbog komunikacijskih barijera. Svi navedeni segmenti ukazuju da oštećenje sluha i govora dovodi do određenih specifičnosti i teškoća u razvoju ove djece, što zahtijeva adekvatne rehabilitacijske i edukacijske metode i postupke u radu, veliku podršku i poticaj obitelji, škole i okoline, jer dijete oštećena sluha jest dijete sa specifičnim procesima razvoja. Iz svega navedenog može se zaključiti da dijete oštećena sluha u inkluzivnoj školi zahtijeva osobni, njemu primjeren tretman. U školskom metodičko-didaktičkom smislu to podrazumijeva poseban program, nastavna sredstva, tempo i posebne oblike rada, koji su u optimalnoj mjeri individualizirani, primjereni mogućnostima i sposobnostima svakog učenika oštećena sluha.

Obrazovanjem djece s posebnim potrebama u redovnoj školi pokazujemo da su sva djeca vrijedna kao ljudska bića, da svi mogu imati koristi od takvog obrazovanja, da su svi sposobni za uspješan život i da imaju jednaka prava da to ostvare. U centru je inkluzije dijete s posebnim potrebama, u našem slučaju dijete oštećena sluha. Analizirajući inkluziju kao kompleksan proces osvrnut ćemo se na status djeteta oštećena sluha u redovnoj školi. Oštećenje sluha sa sobom nosi i oštećenja u govorno-jezičnoj komunikaciji. Uključujući djecu s oštećenjem sluha u redovnu školu moramo se zapitati kako će se dijete osjećati u razredu gdje ostala djeca pjevaju i komuniciraju glasovnim govorom, a ono ništa od toga ne može. Ono govori na sebi svojstven način (ovisno o stupnju oštećenja sluha, dobi nastanka oštećenja sluha, pohađanju rehabilitacije slušanja i govora...), uz niz drugih međusobno isprepletenih čimbenika koji imaju velik utjecaj na uspješnost inkluzivnog obrazovanja za učenika oštećena sluha.

U osnovi inkluzije nalazimo emocije, koje mogu biti snažna kočnica uspješnoj inkluziji učenika oštećena sluha. Jednu od takvih negativnih emocija možemo očekivati pri prvom susretu djeteta oštećena sluha s čujućim vršnjacima u razredu. Djeca mogu učenika oštećena sluha omalovažavati, ismijavati, vrijeđati ili socijalno degradirati. Međutim proizvod tih negativnih emocija može biti od strane učenika oštećena sluha. Djetetov strah od prvih susreta s čujućim vršnjacima i pojačana svijest o razlici između njega i čujućih vršnjaka može izazvati kompleksne probleme u uključivanju djeteta oštećena sluha u inkluzivno obrazovanje. Koliko je važno osigurati humane pretpostavke za uključivanje djeteta oštećena sluha u redovan obrazovni sustav, bez emocionalnih strahova, stresova i socijalne odbačenosti, ilustrirat ćemo jednim citatom: „Zamislite da ste u redovnom odjeljenju i da svi učenici pričaju jezikom koji ne razumijete, a i nastavnik govori jezikom koji ne možete razumjeti. Međutim, znate da postoji druga škola, ne toliko daleko, u kojoj učenici pričaju jezikom koji razumijete. Koja je škola više inkluzivna?“ (Duga, 2006, 42).

Ako analiziramo navedeni citat, stava smo da autor ne promiče „specijalno obrazovanje“, već ističe činjenicu da je u sustavu redovnog obrazovanja neophodno stvoriti adekvatne preduvjete za humanu inkluziju djece s posebnim potrebama.

U budućnosti možemo očekivati da će se interes za inkluzivno obrazovanje povećati, da će rasti svijest ljudi o neophodnosti inkluzivnog obrazovanja i njihova motiviranost da daju svoj doprinos na ovakvom humanom planu.

Moramo imati na umu činjenicu da i *najduži put počinje prvim korakom.*

Pojmovno određivanje inkluzije

Inkluzija je kao relativno nov koncept odgoja i obrazovanja nastala iz potrebe da se eliminiira svaki oblik segregacije među učenicima. Suvremena razmišljanja o novom konceptu organiziranja obrazovnog sustava ističu nadilaženje različitosti među djecom.

Svako dijete ima jedinstvene karakteristike, interese i potrebe i stoga bi pravo na obrazovanje trebalo značiti dizajniranje obrazovnog sustava i implementaciju obrazovnih programa koji uzimaju u obzir raznolikosti takvih karakteristika i potreba (UNESCO, 1994, 8). Koncept inkluzije u teorijskom smislu nailazi na izvjesne teškoće te ga treba prilagoditi praktičnoj razini. Inkluzija predstavlja kontroverznu ideju koja se istovremeno odnosi na društvene i obrazovne vrijednosti, a tako i na poimanje individualnih vrijednosti. Kontroverzna je jer u pogledu njezina određenja postoje različita, a često i suprotstavljena stajališta. O inkluzivnom konceptu govori se kao o pokretu, ideji, obrazovnoj praksi, obrazovnoj politici... Na što se, ustvari, odnosi sam pojam inkluzije?

Pojam inkluzije ima porijeklo u latinskom jeziku, a predstavlja izvedenicu koja znači uključivanje, uključenost, obuhvaćanje. Izvorno značenje možemo tražiti u dvjema latinskim riječima. Prva je riječ *inclūdio*, što znači zaključiti, zatvoriti, začepiti, uokviriti, okovati, ubilježiti, zaključiti (Žepić, 1961, 170). Druga je *inclūsio*, a znači zatvor, zatvaranje (ibidem, 170). Izveden iz tih značenja, pojam inkluzije podrazumijevao bi integraciju, ovijanje, uokvirivanje, a u socijalnom smislu uključivanje pojedinca u određenu zajednicu koja je manje ili više zatvorena ili otvorena cjelina (Suzić, 2008, 10).

Analizirajući literaturu novijeg datuma, termin „inkluzija“, prema mišljenjima pojedinih autora (Dyson, Skimore, 1996), predstavlja samo moderniju alternativu za termin „integracija“. Postoji niz definicija inkluzije fokusiranih samo na osiguravanje uključivanja djece s posebnim potrebama u društveni život i školsko okruženje (Cerić, Alić, 2005, 30).

Inkluzija kao proces uključivanja djece s posebnim potrebama u redovne škole i ukupni društveni život predstavlja najčešći, ali i najuži pojmovni kontekst shvaćanja inkluzije. Radi se o osiguravanju humanih pretpostavki za adekvatno uključivanje djece s posebnim potrebama u nastavu redovnih odjeljenja općeobrazovnih (osnovnih) i stručnih škola, kao i o uključivanju te djece u cjelokupni društveni život (Suzić, 2008, 11).

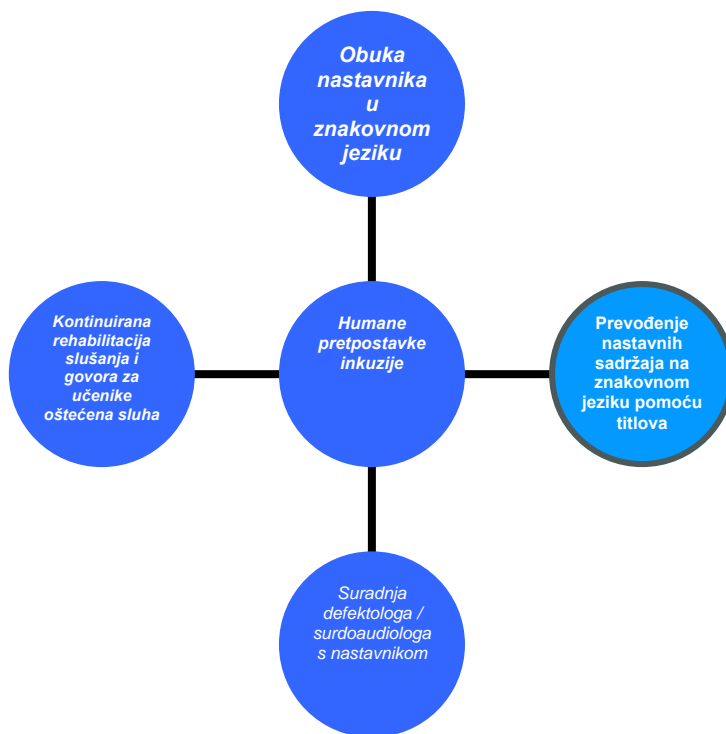
Tragajući za najadekvatnijom definicijom inkluzije možemo zaključiti da kod naših autora uočavamo opredjeljenje da daju mnogobrojna tumačenja ovog pojma, ali nerado pribjegavaju vlastitoj definiciji. Kada vidimo koliko je jednostranosti u definicijama autora širom svijeta, jasno je da ćemo radije zauzeti distancu nego riskirati vlastitu jednostranost u tako kompleksnom i osjetljivom pitanju.

Humane pretpostavke inkluzije učenika oštećena sluha

Do sredine prošlog stoljeća djeca oštećena sluha bila su izdvajana u „specijalne škole“. Razvojem novih društvenih odnosa, a pod utjecajem različitih međunarodnih organizacija zainteresiranih za razvoj odgojno-obrazovnih procesa, posebno potkraj prošlog stoljeća, postavilo se pitanje opravdanosti odgojno-obrazovne segregacije.

Prijelaz s izdvojenog oblika odgoja i obrazovanja djece oštećena sluha na integraciju tih učenika u redovan sustav obrazovanja imao je dugotrajan put. Imajući u vidu činjenicu da djeca s oštećenjem sluha predstavljaju zaseban dio populacije djece s posebnim potrebama te da i njihov odgojno-obrazovni proces, zbog specifičnih potreba koje sa sobom nose, treba analizirati u izdvojenom kontekstu, njihovo uključivanje u redovan sustav obrazovanja zahtijeva ispunjavanje niza neophodnih uvjeta i pretpostavki koje različite ustanove, ali i pojedinci, moraju realizirati. Pretpostavke za humano provođenje inkluzije podijeljene su na:

1. zakonske
2. organizacijske
3. objektivne
4. subjektivne.

Grafikon 1: *Humane pretpostavke inkluzije za učenike oštećena sluha*

Radovančić (1985) je proveo istraživanja stavova nastavnika i defektologa o inkluziji djece s oštećenjem sluha, a dobiveni rezultati pokazuju da značajan postotak nastavnika ima negativan stav o inkluziji, iako je moguće uočiti značajne razlike između ispitanika uzorka nastavnika i defektologa. Defektolozi imaju pozitivnije stavove od nastavnika.

Bosnar i Bradarić-Jončić (2006) ispitivali su stavove o obrazovnoj inkluziji. Istraživanjem je obuhvaćeno 449 nastavnika (odgajatelja, nastavnika razredne i predmetne nastave, srednjoškolskih profesora) s područja grada Zagreba. Pokazalo se da prosvjetni radnici u cjelini imaju pretežno povoljnije stavove prema uključivanju djece oštećena sluha u redovne škole. Također je utvrđeno da se stavovi o uključivanju djece oštećena sluha statistički značajno razlikuju s obzirom na program u kojem prosvjetni radnici rade (predškolski, niži razredi osnovne škole, srednja škola). Najpovoljnije stavove o odgojno-obrazovnoj integraciji učenika oštećena sluha pokazali su odgajatelji, zatim predmetni nastavnici, manje povoljne razredni učitelji, a najnepovoljnije stavove pokazali su srednjoškolski profesori. Autorice navode jedan od razloga tih razlika, a to je podrška koju (ne) dobivaju od defektologa.

1. Imperativ koji karakterizira suvremene poglede na komunikaciju učenika oštećena sluha jeste da **ove osobe moraju imati jednak pristup informacijama kao i čujuće osobe** (IFLA, 2004). Za nagluhe osobe to znači korištenje akustičnom tehnikom u praćenju društvenih događanja, dok za gluhe osobe to znači maksimalno korištenje njihovih vizualnih kapaciteta. U skladu sa suvremenim pogledima na komunikaciju učenika oštećena sluha, njihove komunikacijske potrebe moraju se zadovoljiti uključivanjem **tumača za znakovni jezik**. Tumač za znakovni jezik u inkluzivnom obrazovanju član je stručnog tima, a njegova uloga sastoji se u tome da omogućava uspješnu razmjenu informacija između gluhog djeteta, nastavnika i čujućih učenika.
2. Djeci oštećena sluha u inkluzivnom obrazovanju sve školske aktivnosti moraju biti dostupne, što podrazumijeva prisutnost **tumača za znakovni jezik u školskim i izvanškolskim aktivnostima**.
3. Događaji u školi kojima prisustvuju roditelji djece oštećena sluha moraju se prevoditi na znakovni jezik.

Preporuke Vijeća Europe o zaštiti i unapređenju nacionalnih znakovnih jezika donesene u Strasbourgu 2003. godine ističu da je znakovni jezik izraz europskog kulturnog bogatstva, te treba poticati zemlje Europske Unije na:

1. službeno priznavanje znakovnog jezika kao jezika manjine
2. osposobljavanje tumača i učitelja znakovnog jezika
3. edukaciju gluhih na znakovnom jeziku
4. osposobljavanje u znakovnom jeziku nastavnika koji će raditi s djecom oštećena sluha
5. emitiranje TV-programa na znakovnom jeziku

6. pružanje financijske pomoći izdavanju literature za učenje znakovnog jezika
7. davanje prava roditeljima djece oštećena sluha na slobodan izbor između oralnog i bilingvalnog pristupa.

Kako bi inkluzija bila primjerena zadovoljavanju njihovih posebnih **komunikacijskih i odgojno-obrazovnih potreba**, trebala bi, osim uključivanja tumača za znakovni jezik, obuhvatiti i ove elemente (Luetke-Stahlman-Hayws, 1994):

1. Gluha i nagluha djeca trebala bi barem u nekim aktivnostima sudjelovati zajedno s drugom djecom oštećena sluha, kako bi mogla slobodno komunicirati međusobno i socijalizirati se u grupi djece slične sebi.
2. Gluhoj i nagluhoj djeci treba omogućiti redovne kontakte s odraslim gluhim i nagluhim osobama zbog važne uloge govornih i socijalnih modela za ovu djecu. Gluhe i nagluhe odrasle osobe mogu biti učitelji, volonteri koji tjedno sudjeluju u nastavi.

„Najmanja ograničavajuća okolina za gluho dijete je ona koja omogućava slobodnu i potpunu komunikaciju sa učiteljima i učenicima, što je preduslov za obrazovanje, emocionalni i socijalni razvoj.“ (Ivasović, 2002)

Nastavnici koji rade u razredima gdje su uključena djeca oštećena sluha trebali bi:

1. posjedovati temeljnu razinu znakovnojezičnih vještina za komunikaciju s djecom oštećena sluha te motivaciju za njihovo daljnje stručno usavršavanje
2. kontinuirano ostvarivati suradnju s defektolozima, kao i s tumačima za znakovni jezik
3. redovni nastavnici moraju strogo voditi računa o potencijalu učenika oštećena sluha putem vizualnog modaliteta, kao i posebnih potreba tih učenika u pogledu usvajanja/učenja govora i jezika
4. učenike oštećena sluha treba svakodnevno posjećivati defektolog-surdoaudiolog (posjet učenicima mora uključivati neposredno podučavanje, savjetovanje i opservaciju učenika u nastavnim i izvannastavnim aktivnostima)
5. učenicima oštećena sluha treba osigurati redovnu rehabilitaciju slušanja i govora koju provodi defektolog-surdoaudiolog (on vodi računa o ispravnosti i korištenju individualnih slušnih aparata i instalacijske elektroakustične opreme, kao i kohlearnih implantata)
6. redovnim nastavnicima treba osigurati dodatno obrazovanje s područja gluhoće i naglušnosti

7. za učenike i učitelje koji žele proširiti znanja iz područja znakovnog jezika škola treba osigurati seminare znakovnog jezika
8. rječnici znakovnog jezika morali bi biti na raspolaganju u svakom razredu s učenicima oštećena sluha
9. svi nastavni sadržaji koji se prezentiraju videozapisima ili u PowerPointu moraju pomoću titlova biti prevedeni na znakovni jezik.

Uvažavajući sve navedene humane pretpostavke inkluzivnog obrazovanja za učenike oštećena sluha, potrebno je istaknuti međusobnu interakciju djece oštećena sluha s čujućim vršnjacima. Ukoliko ne postoji međusobna interakcija djece oštećena sluha s čujućim vršnjacima, boravak u redovnoj školi postaje upitan, jer nepripremljena škola može predstavljati traumu za dijete oštećena sluha i izazvati snažne neugodne emocije kao što su strah, tenzija, frustracija i slično. Kada uzmemo u obzir činjenicu da su vršnjačka prijateljstva od presudnog značaja za motivaciju, jasno je da uspješno uključivanje djece oštećena sluha u vršnjačke grupe predstavlja jedan od ključnih aspekata zdravog odrastanja. Ono što djetetu oštećena sluha može pružiti vršnjačko okruženje ne može nadoknaditi ni najveća ljubav i pažnja nastavnika i roditelja.

Zaključak

Inkluzija predstavlja važan korak u procesu šire socijalne integracije. U našim uvjetima govoriti o inkluziji znači shvatiti aktualnu situaciju u transformaciji u odgojno-obrazovnom procesu djece oštećena sluha.

Uključiti dijete oštećena sluha u redovnu školu predstavlja pokušaj humaniziranja postojećih odnosa u suvremenoj školi i u društvu uopće. Za inkluziju djece oštećena sluha neophodno je osigurati niz objektivnih i subjektivnih preduvjeta, a inkluzivni pristup treba se zasnivati na zajedničkom ili jedinstvenom sustavu odgoja i obrazovanja. Iako na teorijskoj i praktičnoj osnovi inkluziju prate neki problemi, treba istaknuti da je to dobar pokušaj humaniziranja postojećih odnosa u suvremenoj školi.

Izlaganje ćemo završiti citatom iz dokumenta Ujedinjenih naroda pod naslovom "Progres nacije", koji kaže da u budućnosti sretne zajednice ljudi nećemo prepoznavati po sjaju izloga i moći oružja, nego kvaliteti uspostavljenih odnosa među ljudima.

Literatura:

1. Bosnar, B./ Bradarić-Jončić, S. (2008.) *Stavovi prema integraciji gluhe djece, znakovnom jeziku i uključivanju tumača za znakovni jezik u redovne vrtiće i škole.*

- Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 44, 11-30 (Dostupno na www.hrca.hr).
2. Bat, J. O. (2010) *Osobe s intelektualnim teškoćama u tranziciji društvenog modela skrbi: društvo i Crkva pred izazovom vremena*. Zagreb: Nova prisutnost.
  3. Cerić, H./Alić, A. (2005.) *Temeljna polazišta inkluzije*. Zenica: Hijatus.
  4. Duga – društvo ujedinjenih grananskih akcija (2006.) *Vodič kroz inkluziju u obrazovanju*. Sarajevo: Duga.
  5. Dyson, A./ Skidmore, D. (1996.) *Contradictory models: the dilemma of specific learning difficulties*. In: Reid, G. (ed.) *Dimensions of Dyslexia*. Volume Two: Literacy, Language and Learning. Edinburgh: Moray House Publications, pp. 471-487.
  6. Ivasović, V. (2002.) *Psihološke implikacije kohlearne implantacije*. *Suvremena psihologija*, 5(1).
  7. Lutetke-Stahlman, B./Hayes, P.L./Neilson, D.C. (1996.) *Essential practices as adults read to meet the needs of deaf or hard of hearing students*. *American of Deaf*, 141(4), 309-320.
  8. *Pedagoška enciklopedija 1* (1989.) Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
  9. Radovančić (1985.) *Stavovi nastavnika prema odgojno-obrazovnoj integraciji djece s oštećenim sluhom*, *Defektologija* 21 (2), 39-45.
  10. Suzić, N. (2008.) *Uvod u inkluziju*. Banja Luka: GrafoMark.
  11. UNESCO (1994.) *The Salamanca Statement and framework for action on special needs education*. World Conference on Special Needs Education: Access & Equality. Paris.
  12. Žepić, M. (1961.) *Latinsko hrvatskosrpski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.

Humane Assumptions of Inclusive Education of Hearing-Impaired Students

Summary: Educational inclusion is defined as the way in which efforts are made to enable any person, regardless of their circumstances and experience, to reach their full potential in life. Italy has over 30 years of practice in including children with special needs in the regular educational system. As far as development of inclusion in the Balkans, that is, Bosnia and in Herzegovina is concerned, it is still in its initial phase.

It will take a lot of time to raise awareness of the importance of inclusion and develop responsibility for introducing such a practice in this region. Inclusive education has developed as a movement that was intended to challenge the former theory and practice of exclusivity and it has become a favoured adopted approach for the education of all students in regular schools. The main objective of this paper is to point at the humane assumptions of inclusion of hearing-impaired students through the use of sign language and a host of other prerequisites for their successful inclusion into regular educational system. Only in this way will an organized inclusion of hearing-impaired students give positive results, which is the involvement of children in the entire social life.

Key words: inclusion, hearing-impaired students, humane assumptions of inclusion, sign language.

Humane Bedingungen der inklusiven Bildung hörbehinderter Schüler

Zusammenfassung: Die Bildungsinklusion wird als ein Weg definiert, wodurch Bestrebungen geschaffen werden, damit jede Person unabhängig von den Umständen und der Erfahrung ihr volles Lebenspotenzial ausschöpfen kann. Italien hat über 30 Jahre Erfahrungspraxis in der Eingliederung von Kindern mit besonderen Bedürfnissen in das reguläre Bildungssystem. Auf dem Balkan bzw. in Bosnien-Herzegowina steckt die Entwicklung dieser Eingliederung noch immer in den Kinderschuhen.

Es wird viel Zeit vergehen, bis sich in diesen Gebieten ein Bewusstsein über die Bedeutung der Inklusion und die Verantwortung für die Inklusion entwickelt. Die inklusive Bildung wurde als eine Bewegung entwickelt, die eine Herausforderung an die bisherige exklusive Theorie und Praxis darstellen sollte, und sie wurde zu einem favorisierten und angenommenen Ansatz, der sich auf das Lernen aller Schülerinnen und Schüler in Regelschulen bezieht. Es ist unser Hauptziel, durch diesen Beitrag auf die humanen Bedingungen der Inklusion von hörbehinderten Schülern hinzuweisen, durch die Verwendung der Gebärdensprache oder eines Gebärdendolmetschers und einer Reihe von weiteren notwendigen Voraussetzungen für die erfolgreiche Integration hörbehinderter Kinder in das reguläre Bildungssystem. Nur auf diese Weise organisierte Einbeziehung der hörbehinderten Schüler wird positive Ergebnisse liefern, und das ist nämlich die Teilnahme dieser Kinder am gesamten gesellschaftlichen Leben.

Schlüsselbegriffe: Inklusion, hörbehinderte Schüler, humane Bedingungen der Inklusion, Gebärdensprache.